

MUSEUM KENNERLAND

Historisch Genootschap **MKG** Midden-Kennemerland

Nieuwsbrief

jaargang 14
nummer 39

issn:
1382-9351

december
2006

Lezing kastelen

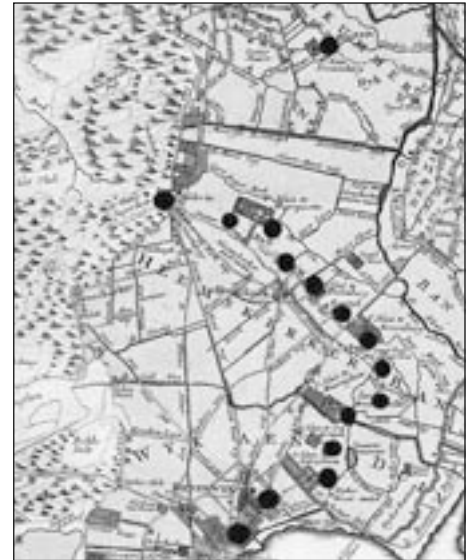
Op maandag 6 november nam Jean Roefstra ons mee op een "virtuele fietstocht" langs alle 17 kastelen die zich ooit op Beverwijks en Heemskerks grondgebied bevonden hebben. Vanwege de grote belangstelling moest voor deze lezing worden uitgeweken naar buurthuis Wijk aan Duin, waar de meer dan 80 belangstellenden nog maar met moeite een plaatsje konden vinden.

Roefstra is een verteller die het verleden doet herleven. Door zijn kennis van kastelen en door archeologische gegevens met andere bronnen in verband te brengen wist hij al eerder excursies tot een succes

foto: Kees Blokker

te maken, waarbij zowel leden als niet-leden geboeid raakten. De vele beelden waarmee hij zijn verhaal ondersteunde wierpen vaak een verrassend licht op het lokale verleden.

Contributie 2007

Bij de laatste nieuwsbrief van dit jaar ontvangt u zoals gebruikelijk een acceptgiro-biljet voor het voldoen van uw contributie voor 2007.

De contributie blijft ook voor 2007 gehandhaafd op € 10,- (€ 12,50 voor leden buiten de IJmond als bijdrage in de verzendkosten). Een hogere bijdrage is altijd welkom; deze wordt gestort in het "Ondersteuningsfonds" waaruit aankopen voor het Museum of voor het Genootschap worden gefinancierd.

Door de Postbank worden er per 1 januari 2007 enige wijzigingen rond het verwerken van acceptgiro's ingevoerd. Tot nu toe was het zo dat ons van elke betaling per acceptgiro een fotokopie van het girobiljet werd toegezonden, zodat we daarop konden zien wie de betaling had verricht.

Vanaf 1 januari krijgen we echter deze fotokopie niet meer maar alleen nog het betalingskenmerk.

Als u op een andere wijze betaalt dan met het hierbij gevoegde acceptgiro-biljet (bijvoorbeeld met internetbankieren) dan verzoeken we u dringend om bij uw betaling het betalingskenmerk te vermelden! (Het betalingskenmerk is het getal dat naast het over te schrijven bedrag is gedrukt. In het voorbeeld: 1 7000 1505) Zonder dit nummer kunnen we uw betaling niet registreren!

Uw betaling zien wij graag vóór 1 april tegemoet. U bespaart uzelf en ons extra kosten en moeite door op tijd te betalen. Bij voorbaat hartelijk dank, J. de Boer, penningmeester

dit is het betalingskenmerk

Activiteitenkalender:

maandag 4 december: Geen inloopavond!

maandag 8 januari inloopavond in het museum van 20:00 tot 21:30

Donderdag 18 januari organiseert de Bibliotheek Beverwijk een tweede lezingavond waar Jan van der Linden vertelt over zijn boek Bromsnor tussen de aardbeievelden. De eerste avond, op 23 november, was voor de aanwezigen een groot succes. Tijdens het "vervolg" zal verder worden ingegaan op de zoektochten in de vele archieven die Van der Linden bezocht en kunnen vragen gesteld worden over de Beverwijkse kanten van de Velser Affaire. Vanwege de verwachte grote belangstelling is tijdige aanmelding vooraf aan te bevelen! Raadpleeg daarvoor de plaatselijke kranten.

*prettige feestdagen
en gelukkig nieuwjaar!*

C. H. de Boer

De afsluiting van het jubileumjaar

Het was een feestelijk gebeuren op 11 oktober, toen alle vrijwilligers, werkgroepleden, bezorgers en (oud-)bestuursleden bijeenkwamen in Paviljoen Westerhout.

De avond was georganiseerd om degenen die een bijdrage in het jubileumboek hadden geschreven als eerste de gelegenheid te geven om het resultaat van hun werk te zien. Ook konden de bezorgers op deze avond hun "wijk" ophalen, die ze pas na donderdag – de officiële presentatie – mochten bezorgen. Niet vaak komt het voor dat zoveel van onze actieve leden elkaar op zo ontspannen wijze kunnen ontmoeten. De voor-presentatie van het jubileumboek van het Historisch Genootschap en Museum Kennemerland werd daardoor een groot succes, waarbij nieuwe kennissen werden gemaakt en oude vriendschappen opgehaald.

Alle leden van het Historisch Genootschap hebben het boek Gisteren was ooit vandaag inmiddels thuisbezorgd gekregen. Dit luxe uitgevoerde jubileumboek komt dit jaar in plaats van een Ledenbulletin. We hopen dat we hiermee ons 75-jarig jubileumjaar op passende wijze hebben afgesloten en dat het boek bij u in de smaak is gevallen.

Jan de Wildt, die het boek in de afgelopen twee jaar voor ons samenstelde, hield bij de aanbieding een toespraak die we hierbij voor u afdrukken. Voor nog veel meer foto's kunt u terecht op onze websites.

foto's: Cor de Boer en Jaap van Dijk

De opzet van het boek

Nadat ik – misschien iets te spontaan – ja had gezegd op het verzoek van Joep Friedrichs om het jubileumboek te gaan schrijven, sloeg de schrik me wel om het hart toen ik het archief van beide organisaties kreeg aangeboden. In een Blue Band-does en een aantal boodschappentassen van supermarkten werd mij een berg ongeordend materiaal aangeboden, waarin ik moest proberen wat structuur aan te brengen.

Ik heb toen meteen afgezien van een chronologische aanpak, die waarschijnlijk te saai en technisch onmogelijk zou zijn en heb een thematische opzet gekozen.

Een tweede element stond me al snel voor de geest: er moest een beeld gegeven worden van de inzet en de inspiratie van de vrijwilligers, die in het Genootschap en het Museum zo'n belangrijke rol spelen. Het boek is daarom gelardeerd met stukjes geschreven door vrijwilligers over plekken in de stad, voorwerpen in het museum of andere zaken die hen na aan hart liggen. Zou dat niet de eenheid en de kwaliteit van het boek nadelig beïnvloeden, was wel de vraag in de redactiecommissie. Ik ben blij dat ik mijn idee heb doorgezet, want m.i. blijkt uit het boek hoe belangrijk de persoonlijke motivatie van mensen is bij geschiedbeoefening.

Peinzend boven de archiefstukken ben ik over een aantal zaken rond het beleid van Genootschap en Museum aan het denken geslagen en daarover wil ik een paar opmerkingen maken.

Wetenschappelijk of populair?

Over het boek is al verschillende keren gezegd dat het "journalistiek geschreven" is. Ik heb me afgevraagd wat er nu precies schuil gaat achter die kwalificatie.

Het deed me terugdenken aan mijn universitaire studie, waarbij we tot in detail kregen voorgeschreven aan welke voorwaarden een scriptie moest voldoen. Hoe meer noten en hoe meer citaten, hoe beter. Het resultaat was een volgestopte worst met boekenwijsheden, moeilijk leesbaar. Ik moest ook denken aan de burgemeester, die tegen mij als gemeentesecretaris een opmerking maakte over de aanbiedingsnota bij de begroting: "Wel een beetje erg journalistiek".

Wat is er mis met een goed leesbaar stuk? Is dat niet zelfs een eerste vereiste als je de geschiedenis van onze stad dichterbij de mensen wilt brengen? Kortom: laten we niet te bang zijn om populair te zijn!

Professioneel of amateurwerk?

Een thema, dat ook vaak terugkomt in de geschiedenis van met name het Museum is de vraag of het allemaal niet veel professioneler zou moeten.

Ik denk dat we daar genuanceerd mee om moeten gaan. Een professionele aanpak is prachtig, maar vlak de gedrevenheid van amateurs niet uit. In het dorp Wijk aan Zee, waar nogal eens wat georganiseerd wordt, spreken we van de "Hoogovens Schaaktoernooi – formule": in dat toernooi spelen de wereldkampioen en de huis-tuin-en-keuken schaker in één zaal. Dat heeft iets bijzonders, het werkt stimulerend. Voor de amateur uiteraard, maar ook voor de professional, die kan genieten van de betrokkenheid van veel mensen bij zijn werk. Professionaal en amateur kunnen elkaar inspireren, er kan over en weer een vonk overslaan.

Dat zou ook goed kunnen bij de lokale geschiedbeoefening.

Ik denk aan een concreet voorbeeld: zou het niet bijzonder goed zijn als de in onze stad geboren en getogen historicus Herman Beliën, die vele jaren woonde in het Sint Aagtendorp, samen met de (oud)bewoners de geschiedenis van dat stadsgedeelte zou schrijven?

Kansen voor geschiedschrijving

Werkend aan het boek kwam ik ook steeds meer tot de ontdekking dat er in onze stad heel veel aanknopingspunten zijn voor geschiedbeoefening. Met name over het meer recente verleden is er veel werk te doen en de generatie, die nog persoonlijk kan getuigen van de ontwikkelingen is

behoorlijk op leeftijd aan het raken. Via oral history zou er veel kostbaar materiaal verzameld kunnen worden.

Ik denk bv. aan een onderwerp als de geschiedenis van de verdwijnende middenstand in onze stad. Hoeveel winkels en bedrijfjes zijn er wel niet geweest en hoe snel is dat de laatste decennia veranderd. Het gaat dan niet alleen over de winkels en bedrijfspanden, maar ook over de grote invloed die de middenstand jarenlang in Beverwijk heeft gehad en die bepalend was voor het sociale klimaat.

In het laatste hoofdstuk van het boek worden ook nog enkele andere interessante onderwerpen genoemd, die kans bieden op belangrijk geschiedkundig arbeid.

Zoek de mensen en de plekken op

Het bovenstaande leidt er wel toe, dat het Genootschap meer op pad moet gaan en de mensen moet opzoeken, die voor de geschiedenis een bijdrage kunnen leveren. Jubilea van organisaties en bedrijven bieden bv. een goede gelegenheid om eens in het verleden te duiken en interessant materiaal naar boven te halen. Niet alleen wat uit eigen kring komt is van belang, maar er moet een grotere kring worden aangeboord.

Dat geldt ook voor het Museum. Als de ruimte dan te klein is om te exposeren, treedt dan naar buiten. Er zijn veel andere plekken in de stad waar je de geschiedenis tastbaar zou kunnen tonen: kerken, verenigingsgebouwen, bedrijven bv. Daar vind je dan ook weer vrijwilligers, die een handje toe kunnen steken en mee kunnen helpen om exposities in te richten en materiaal te verzamelen. Laat je maar op meer plekken in de stad zien.

Tot slot

Het is een prachtig uitgevoerd boek geworden. Een mooi lees- en ook kijkboek. De illustraties zijn over het algemeen niet aan de tekst gebonden en bieden een eigen verhaal. Dankzij de inspanningen van de redactiecommissie en in het bijzonder de vormgever Arie van Dongen kan ik als schrijver opricht trots zijn op het jubileumboek.

Jan de Wildt

Links de legplaquette voor het Historisch Genootschap. Hierboven Burgemeester Weterings en onze voorzitters Riny Conijn en Joep Frerichs bij de overhandiging van deze gemeentelijke onderscheiding.

foto's: Jaap van Dijk

Op 12 oktober vond in de raadszaal van het stadskantoor de presentatie plaats van het nieuwe boek van Jan van der Linden: *Bromsnor tussen de aardbeievelden*. Ook werden bij die gelegenheid de eerste officiële exemplaren aangeboden van *Gisteren was ooit vandaag*.

Burgemeester Weterings deed er nog een schepje bovenop door zowel het Museum als het Genootschap een legplaquette van de Gemeente Beverwijk te overhandigen: een onderscheiding die we kregen bij ons 75-jarig jubileum, als blijk van respect en waardering voor de belangrijke bijdrage, geleverd aan het vastleggen en toegankelijk maken van de geschiedenis voor de toekomstige generatie.

De beide legplaquettes zijn te bewonderen in Museum Kennemerland, waar ze een ereplaats in een van de vitrines hebben gekregen. In een volgende uitgave willen we een artikel plaatsen over de geschiedenis van deze gemeentelijke onderscheiding waarin de stadsarchivaris van Beverwijk ook de overige gemeentelijke eretekenen zal beschrijven.

De toespraak die Jan de Wildt hield bij de officiële aanbidding van het boek drukken we hierbij af.

Veel meer foto's van de bijeenkomst in het stadskantoor vindt u op onze websites.

Geachte aanwezigen,

Onlangs werd ik aangesproken door een oud-studiegenoot, die tegen mij zei:

"Jij bent toch altijd in Beverwijk blijven hangen" Ik merkte dat er zich een verkramping van mij meester maakte. Was er iets mis met me? Had ik iets fout gedaan? Had ik te weinig van het leven gemaakt? Ik kwam in mijn reactie niet verder dan een obligaat *"Ja, zo gaat dat soms in het leven..."*

Later, terugdenkend aan dat moment, werd me duidelijk wat er eigenlijk gebeurd was. Ik was aangelopen tegen het structurele probleem van iedere Beverwijker en van zijn stad. Het is het identiteitsprobleem. Wat is Beverwijk eigenlijk? De natuurlijke neiging is om die vraag wat denigrerend te beantwoorden. Beverwijk is eigenlijk niks, of in ieder geval niet veel, of tenminste toch een rommeltje. Zoals ook al bleek bij de onderzoeken voor de stadsvisie: de Beverwijker worstelt met zijn identiteit. Dat is ten onrechte, maar dat gevoel bestaat nu eenmaal.

Hoe komt dat? Beverwijk is een stad. Op een betrekkelijk klein territorium doen zich

ontwikkelingen voor van typisch stedelijke aard in aanzienlijke intensiteit en bovendien vaak in een vroeg stadium, als ze nog niet of nauwelijks op de maatschappelijke agenda staan.

Beverwijk kende met de instroom van Italiaanse en Spaanse gastarbeiders het integratieprobleem voordat het woord werd uitgevonden. Nauwelijks was het Maagdenhuis in Amsterdam bezet of de Pedagogische Academie in Beverwijk onderging eenzelfde studentenopstand. De Kritische Gemeente IJmond was de evenknie van de Amsterdamse Studentenecclesia. De kraakbeweging sloot zich in binnen de muren van deze raadszaal en moest met de wapenstok worden verdreven. De homomancipatie-beweging roerde zich opmerkelijk en ooit was Beverwijk de eerste stad met een meerderheid van vrouwelijke raadsleden. Er kwam een Meubelboulevard toen Ikea nog in Zweden knutselde en de Zwarte Markt werd vanuit het niets een van de grootste toeristische attracties vermeld in vele internationale reisgidsen. Schokgolven in de ontwikkeling kenmerken deze stad en we ondergaan het hier beduusd met elkaar. De ontwikkelingen tuimelen over elkaar heen, het ene komt,

het andere gaat. Geen tijd voor reflectie, geen tijd om de ontwikkeling eens even te laten stollen en er een ankerpunt voor identiteit in te vinden.

In Beverwijk is het altijd wat... en we lijken in onze beoordeling niet verder te komen dan het aloude *“Beverwijk, de Rijk en Schagen zijn Noordhollands grootste plagen.”*

Hebben we wel in de gaten wat hier allemaal aan de hand is? Beseffen we wel voldoende dat hier in deze stad geschiedenis geschreven wordt?

Het woord ‘geschiedenis’ is gevallen, want daar gaat het vanmiddag over. Hebben Beverwijkers daar wel wat mee, of is de schoksgewijze ontwikkeling van de stad – die zich weerspiegelt in de bevolkings-samenstelling en de stadsuitleg – daarvoor een sta in de weg?

Die vraag dook telkens weer bij mij op bij het samenstellen van het jubileumboek van het Historisch Genootschap Midden Kennemerland en het Museum Kennemerland. Ik heb het boek daarom de titel gegeven: *Gisteren was ooit vandaag.*

Met die titel heb ik twee bedoelingen: ik wil ermee aangeven dat de dynamiek in onze stad enorm is en dat is voor de geschiedbeoefening een probleem. Er gebeurt veel en voor je het weet is het ook weer voorbij. Dat noodzaakt voortdurend tot waakzaamheid. Dat is de tweede bedoeling van de titel: het houdt een

waarschuwing in. Dreigt er niet het gevaar van te veel vergeten geschiedenis?

Moeten er niet veel meer gelegenheden worden aangegrepen om de historische relevantie van gebeurtenissen in onze stad te belichten?

We zijn daar naar mijn oordeel veel te bescheiden in en dat veroorzaakt mede het identiteitsprobleem voor Beverwijk en zijn inwoners.

Dat is niet een verschijnsel van onze tijd alleen. Ruim vijftig jaar geleden, in 1954, werd in Beverwijk een nationale herdenking gehouden van het befaamde schrijfst duo Betje Wolf en Aagje Deken. Een eminent gezelschap van historici en literatuurwetenschappers verzamelde zich in het toenmalige raadhuis Huize Scheybeeck en burgemeester Scholtens – iemand die bij uitstek de geschiedenis van stad en streek op zijn waarde schatte – sprak het gezelschap toe. Hij refereerde aan het feit, dat in de Gouden Eeuw de Amsterdamse kooplieden hun buitenverblijven bouwden aan de rand

van het Wijkermeer en dat al veel eerder dan in de zo geroemde Vechtstreek. Oftewel onderschat de historische betekenis van deze stad en deze streek niet. Maar Scholtens tekende er terstond bij aan, dat de industriële ontwikkeling dat bijzondere verleden naar de achtergrond dreigde te duwen. Des te meer is het nodig, zo betoogde de burgemeester, *“met de hoed af voor het verleden en de mouwen opgestroopt voor de toekomst”* te bewaren wat vanuit het verleden van belang is.

Dat motto: *“met de hoed af voor het verleden en de mouwen opgestroopt voor de toekomst”* moet mijns inziens ook vandaag nog volop gelden.

Geheel in overeenstemming met het matig ontwikkelde historisch besef in onze stad, nemen het Historisch Genootschap en het Museum een bescheiden plaats in te midden van alle samenlevingsactiviteiten. Nu ik de gelegenheid kreeg om bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan eens in de geschiedenis van beide instellingen te duiken, besef ik dat dit ten onrechte is.

Ik vraag u om het jubileumboek ook te zien als een pleidooi om de stad Beverwijk en zijn inwoners te bevrijden uit een te kleinzielige en te benarde kijk op het eigen verleden.

Genootschap en Museum verdienen een bredere steun vanuit de gemeenschap en de gemeentelijke overheid dan thans het geval is. Ik noem allereerst de gemeen-

Archeologisch Nieuws

Heemskerk - Burg. Nielenplein

Door het archeologisch bedrijf ADC ArcheoProjecten is op 23 en 24 mei een onderzoek uitgevoerd op het Burgemeester Nielenplein¹. Het onderzoek stond onder leiding van Wouter Roessingh, professioneel archeoloog van dit bedrijf.

Het betrof in eerste instantie een onderzoek door middel van twee proefsleuven maar nadat de bouwplannen gewijzigd waren werd besloten het gehele terrein waarvoor bouwplannen waren op te graven. Nu echter zijn de bouwwerkzaamheden van het paviljoen begonnen. Dit blijkt rigouzeur te zijn dan voorheen werd gedacht. De opgraving was dus eigenlijk over een te klein terrein gehouden. Hierdoor is veel archeologisch materiaal verloren gegaan, waaronder de fundering van de uithof van Sint Jan grotendeels. Aan de oost- en zuidzijde van de bouwput waren in allerijl nog afvalkuilen en paalsporen waar te nemen. Ondersteuning aan de opgraving werd verleend door Jaap Hendrikse, Michel Tuin

en Jos Kleijne Mak van de Archeologische Werkgroep Beverwijk/Heemskerk.

Op de eerste dag van het onderzoek stuiten we, in het eerste vlak, op een fundament en twee putten. Het fundament bleek samen te vallen met gegevens van een eerdere opgraving van Archeologische Werkgroep in 1969² (zie afb.1). Het fundament dateert uit de 14e eeuw, en behoorde waarschijnlijk toe aan een commanderij (uithof van een middeleeuws klooster) van de orde van de Sint Jan, wat in 1317 in de bronnen vermeld wordt³.

De twee putten bevatten glas- en aardewerkvondsten uit de 19e/20ste eeuw, en worden dan ook in deze periode geplaatst. Een mooie vondst uit een van deze putten was een compleet medicijnpotje uit het begin van de 20ste eeuw.

Na het opmeten en tekenen van deze sporen en het verzamelen van de vondsten werd, op de 2e dag, met de kraan vlak 2 aangelegd. In dit vlak zijn diverse verkleuringen in het duinzand aangetroffen die getuigen van menselijke activiteiten. Paalsporen, greppels en een vondstlaag zijn hiervan het bewijs. De sporen zijn allemaal opgemeten en getekend, waarna

2 Heemskerk uitgediept, 2004

3 Roefstra, 2005

ze werden gecoupeerd (dat is het doorsnijden van sporen om de diepte te bepalen). Bij dit couperen zijn er enkele vondsten gedaan, daterende uit de 12e-13e eeuw. Vermeldenswaardig zijn fragmenten van zogenaamd ‘kogelpot aardewerk’, ‘Proto-Steengoed’, en ‘Andenne’.

1 Roessingh, 2006

schap, want zo is het begonnen 75 jaar geleden. Een comité van burgers zette de eerste stappen, maar spoedig was er ook de support vanuit de gemeentelijke overheid.

Er ligt een schat aan historische ontwikkelingen in de laatste eeuw, die nog voor een groot deel geïnventariseerd en geanalyseerd moet worden. En verder terug in de tijd bevinden zich in en op onze bodem nog sporen van groot geschiedkundig belang, die niet zijn blootgelegd.

Binnen het kader van bescheiden mogelijkheden hebben Genootschap en Museum belangrijk werk gedaan. Het jubileumboek schetst daarvan een beeld.

Maar nieuwe impulsen zijn wel nodig. De ruimtenood van het museum is evident. Het geschiedkundig onderzoek zou intensiever moeten zijn. De groep van geïnteresseerde burgers, die het Genootschap steunt en er vrijwilligerswerk voor doet, moet groter worden. Ik wil ervoor pleiten, dat de gemeente jaarlijks een opdracht geeft om een aspect van onze stadsgeschiedenis door middel van een publicatie of een expositie onder de aandacht van de burgers te brengen. Daarmee wordt de geschiedbeoefening gediend en onze stedelijke identiteit versterkt.

Ik heb u in mijn betoog niet veel verteld over het boek, dat nu kan worden aangeboden. Het boek is dan ook gemaakt

Riny Conijn overhandigde het eerste exemplaar van het jubileumboek aan dhr. van Zijl van Pré Wonen.

De eerste exemplaren van Bromsnor tussen de aardbeievelden werden door de kleinkinderen van Jan van der Linden aan burgemeester Weterings en gemeentesecretaris Hazenberg aangeboden. De nieuwe teamchef van de politie, Stijn Van Griensven, ontving een exemplaar uit handen van de auteur zelf.

om het te doen lezen en voor de vluchtige lezer zijn de vele illustraties een mooie leidraad.

Ik vond het als oud-gemeentesecretaris van deze stad een eer om dit boek te mogen schrijven en daarmee ook recht te doen aan mijn eminente voorganger Van Loenen, die de eerste voorzitter van het Genootschap en de toenmalige Oudheidkamer was. Tevens is het een eerbetoon aan mijn oud-onderwijzer en bestuurder van Genootschap en Oudheidkamer de heer Theo Luijpen. Ik heb het boek aan hem opgedragen, omdat hij mij de liefde voor deze stad heeft bijgebracht.

Moge dit boek ook een bescheiden zetje zijn om Beverwijkers niet met hun mond vol tanden te laten staan, als hen gevraagd wordt, waarom ze toch altijd nog in die stad wonen. Een beetje trots zal ons sieren.

Jan de Wildt

De aanwezigheid van materiaal uit deze periode (12e-13e eeuw), geeft aan dat er, voorafgaand aan de commanderij van de orde van de Sint Jan in de 14e eeuw, bewoning moet hebben plaats gehad. Onder de fundamente van bakker Schuyt is bij de opgravingen in de jaren '68/69 al een fundament aangetroffen uit circa 1275. Enige meters verderop hiervan werd eveneens een fundering gevonden uit dezelfde periode, maar ook tijdens de aanleg van de rotonde op het Kerkplein/ Deutzstraat werd een fundament zonder archeologische begeleiding stukgetrokken⁴.

Het lijkt erop dat de uithof van de commanderij van Sint Jan een voorganger heeft gehad. Het gebied was "tiendvrij" (er hoefde geen kerkelijke belasting betaald te worden) wat duidt op de aanwezigheid van een belangrijke instantie. In de 12e eeuw kreeg de orde der Tempeliers dit uitzonderlijke privilege van de paus.

Vanuit de bronnen is bekend dat de orde van Sint Jan zich in 1317 vestigde in Heemskerk. Op 2 mei 1312 werden alle goederen van de Tempelorde, die vervolgd werden vanwege vermeende ketterij (de orde is op 22 maart 1312 opgeheven door

⁴ Roefstra, 2005; Vriendelijke mededeling van de heer B. Wietsma die hiervan getuige was.

paus Clemens V), aan de orde van Sint Jan toegewezen⁵. Dit betrof goederen uit heel Europa. Dat zij ook in het graafschap Holland goederen bezaten blijkt uit een akte van 12 april 1300.⁶ Het geslacht Van Haerlem (die o.a. heren waren van Heemskerk) zijn meerdere malen in het Heilige Land geweest en kunnen aldaar in contact gekomen zijn met de Tempelorde.⁷

Behoren de sporen van bewoning uit de 12e/13e eeuw, zoals aangetroffen onder het Nielenplein, dan misschien ook toe aan een uithof van de orde der Tempeliers?⁸ Dit is een indirecte aanwijzing hiervoor, maar verdere aanwijzingen in deze richting worden op dit moment onderzocht.

Jos Kleijne Mak & Jean Roefstra

Literatuur:

Brus, B., 2004: *Sporen van de Tempelorde, Een poging tot reconstructie van de aanwezigheid van Tempeliers in ons land*, Westerheem jaargang 53, p. 157-164

⁵ Krück von Poturzyn, 1983

⁶ Burgers, 1999, p. 22-23

⁷ Uitterhoeve, 1990, Burgers 1999

⁸ Roefstra & De Vries, in bewerking

Burgers, J.W.J., 1997: *Allinus, grafelijke kapelaan en Egmondse geschiedschrijver*, In: Egmondse studiën 3

Burgers, J.W.J., 1999: *De Rijmkroniek van Holland en zijn auteurs, Historiografie in Holland door de Anonymus (1280-1282) en de grafelijke klerk Melis Stoke (begin veertiende eeuw)*

Krück von Poturzyn, M.J., 1983: *Het proces tegen de tempelridders, Een bericht over de vernietiging van de orde.*

Roessingh, W., 2006: *Heemskerk, Burgemeester Nielenplein*. ADC Rapport 653

Roefstra, J., 2005: *Archeologisch onderzoek gewenst bij de herinrichting van het Nielenplein te Heemskerk*, in: Nieuwsbrief Historisch Genootschap Midden-Kennemerland jrg. 13, nr. 36

Roefstra, J. & De Vries, R. (in bewerking): *Sporen van de Tempeliers te Heemskerk?*

Heemskerk uitgediept, een beschrijving van de meest fraaie bodemvondsten in Heemskerk, 2004: Samengesteld door leden van de Archeologische Werkgroep Beverwijk -Heemskerk in samenwerking met de Historische Kring Heemskerk, in: Heemskring nummer 32, zestiende jaargang afl. 2, Historische Kring Heemskerk.

Uitterhoeve, A., 1990: *Annales Egmondenses*, De jaarboeken van Egmond, eerste Nederlandse vertaling, Alkmaarse Cahiers deel I.

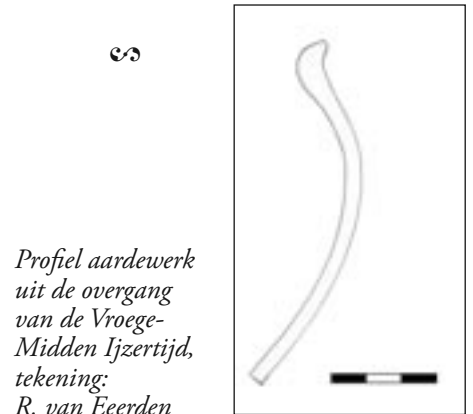
Heemskerk - Jan Ligthartstraat

In juli 2003 zijn in een bouwput aan de Jan Ligthartstraat profielen aangetroffen met daarin interessante archeologische informatie. De twee naast elkaar gelegen bouwputten maten ongeveer 35 x 50 m, waarbij middenin een rijbrug was uitgespaard. De bodem van de put lag op een hoogte van 0,22 m boven NAP. De put was reeds geheel en al uitgegraven toen de AWN ter plaatse was, dus er moest worden volstaan met enkele waarnemingen in de bodem van de bouwput (twee bodems van waterputten) en vooral in de profielen, die gemiddeld circa 2,5 m hoog waren. In deze profielen waren diverse (ten minste twee, op sommige plaatsen drie) bewerkte niveaus (akkers) te zien. Bij toevallige horizontale plekken in de profielen kon na licht schaven worden geconstateerd dat de akkers met eergetouw bewerkt waren. Uit de profielen werd circa 1700 g aan zandgemerde, tamelijk hard gebak-

ken, handgevormde aardewerkfragmenten verzameld, die na analyse van de ter plaatse genomen zandmonsters met OSL-datering op de overgang van de Vroege en Midden-IJzertijd konden worden gedateerd (600-525 voor Chr.). De waterputten, waarvan één met vlechtwerk van berk was opgebouwd, de andere met gestapelde plaggen, stamden, op basis van het organisch gemerde, handgevormde aardewerk, uit de Late IJzertijd-Romeinse Tijd. Toen door de aannemer een aanvang werd gemaakt met het verdiepen van de bouwput werd nog een opmerkelijke waarneming gedaan. De kraan verdiepte de put met circa 0,5 m (dus 30 cm onder NAP) en maakte min of meer toevallig een horizontaal vlak. Het betrof een kleiig strand, waarin, na leesbaar maken door oppervlakkig schaven, vele tientallen zeer duidelijke menselijke voetafdrukken, maar ook afdrukken van koeien- en paardenhoeven konden worden herkend. Bij het nog verder verdiepen van dit deel van

de put werd op 89 cm onder NAP opnieuw een akker met eergetouwsporen aangetroffen, die op grond van OSL kon worden gedateerd rond 800 voor Chr. De poot- en voetafdrukken dateren dus tussen 800 en 600 voor Chr.

Jean Roefstra & Rob van Eerden (Werkgroep Oer-IJ)

Profiel aardewerk uit de overgang van de Vroege-Midden IJzertijd, tekening: R. van Eerden

Koude Voeten, Warme Handsen

“Prachtige tentoonstelling, ik krijg het er warm van!” - “Werd er koud van, wat een aantal en zo verschillend!” - “Geweldige middag, bijzondere kruiken, mooi opgezet!” - “We hebben genoten van de collectie kruiken. En wat mooi gepoetst!” - Een nieuwe, onbekende wereld gaat open!”

“Ik ben onder de indruk van wat Aad Kok gemaakt heeft van de combinatie van onze respectievelijke verzamelingen met verdere bruiklenen!”

Die laatste regel is van de hand van Hans van der Vleugel uit Wagenborgen (Gr.). Hij staat in het gastenboek van Museum Kennemerland, samen met de daarboven aangehaalde ‘lofprijzingen’ van bezoekers. En dat zijn niet de enige loftuitingen in het gastenboek. Er staan er nog wel meer in.

De mening van Hans van der Vleugel, samen met zijn vrouw Marion de verzamelaars van tweehonderdveel verschillende modellen bed- en andere kruiken, is in deze zeer waardevol. Zij hebben geheel belangeloos een deel van hun verzameling ter beschikking van Museum Kennemerland gesteld. “Kom maar langs en zoek maar uit!” was hun reactie toen verteld werd van de plannen voor de nieuwe tentoonstelling. Al hun kruiken staan nu nog in de barg van hun oude boerderij, maar in feite beheren zij een ‘virtueel’ kruikenmuseum op internet, dat door iedere internetter bezocht kan worden.

Hun aanbod maakte het mogelijk om een tentoonstelling samen te stellen die klinkt als een klok en schittert door zijn veelheid van modellen. Maar ook het aandeel van ons eigen museum mag niet onderschat worden, alsmede een aantal helpende handen van hen die ook nog een interessant bruikleen konden leveren. En tenslotte de adviezen van Fries Berkhout: zonder hem zou ‘de klok’ beslist minder mooi ‘geklonken’ hebben.

Op zaterdag 4 november werd de tentoonstelling “Koude Voeten – Warme Handsen” geopend door Mevrouw D. Fekkes, raadslid van de Gemeente Beverwijk. Zij deed dat door het laatste nog ontbrekende object, een antieke tinnen kruik, Duits model, 1859, op de daarvoor bestemde plaats in een vitrine te plaatsen. Zij kreeg die overhandigd van de vrouw van organisator, Adri Kok-Keur, die er maar moeizaam voor zes maanden afstand van kon doen. Daarmee was de expositie compleet en konden vanaf dat moment de wijd openstaande deuren de genodigden inviteren om binnen te treden. Het koper, messing en tin blonk ze tegemoet.

Hans en Marion van der Vleugel

De tentoonstelling geeft in een 16-tal groepen kruiken, in vier grote en vijf kleinere vitrines, een goed beeld van de manier waarop onze voorouders de koude handen en voeten probeerden te verwarmen. Daarnaast zijn er objecten die los aan de wand hangen (beddenpannen) of voor de wand staan (een plaatijzeren kolomkacheltje uit ± 1820 en een gietijzeren kolenbak met heuse zwarte-handen-bezorgende-antraciet kolen). De wanden geven met een vijftal ingelijste groepen foto's en 6 kleinere lijsten met afbeeldingen van eeuwenoude bedkruiken en/of interieurs een extra dimensie aan de expositie. Een klein museum als het onze kan

Boekennieuws

Het land van Hilde, archeologie in het Noord-Hollandse kustgebied, door C. Dekkers, G. Dorren en R. van Eerden.

Een zeer toegankelijk geschreven boek over de bewoningsgeschiedenis rond het Oer IJ, met talloze prachtige illustraties.

Uitgave Provincie Noord-Holland-Matrijs ISBN 90-5345-288-5. Verkoop prijs € 19,95.

Archeologische Kroniek Noord -en Zuid Holland over 2005, meerdere auteurs, uitgave Historische Vereniging Holland.

Met o.a. bijdragen van J. Roefstra en J. Kleijne Mak m.b.t archeologisch onderzoek in Beverwijk en Heemskerck

Te bestellen bij het secretariaat H.V.H, p.a. Noord-Hollands Archief, Kleine Houtweg 18, 2012 CH Haarlem. ISSN 1571-2184

Blik op Beeld monumenten en beelden in Beverwijk en Wijk aan Zee. Wie heeft 't gemaakt? Wanneer dan wel? En waarom? Waar staat het trouwens? Alles wat u altijd al wilde weten over de beelden en gedenktekens in de openbare ruimte in Beverwijk en Wijk aan Zee.

Uitgave van de gemeente Beverwijk, € 5,-

De kasteeltekeningen van Abraham Rademaker door Willem Beelaerts van Blokland en Charles Dumas. Zo'n zeventienhonderd tekeningen, die bijna vijfhonderd verschillende kastelen in beeld brengen. Alle vellen met tekeningen worden uitvoerig besproken, terwijl achterin het boek van elk kasteel een korte biografie met literatuuropgave is opgenomen. Gebonden, 512 pagina's.

Uitgeverij Waanders, Zwolle / Nederlandse kastelenstichting.

ISBN 90-400-9114-5; € 39,95.

Seefront IJmuiden, Duitse bunkers in de kustverdediging van de Festung IJmuiden, door R. Pols & L. de Vries

Rijk geïllustreerd, 160 pagina's.

Verkoop prijs € 20,-. Informatie en bestellingen via email: seefront@planet.nl of bij de gespecialiseerde boekhandel.

Het pand Peperstraat 26 is één van de historische panden in de binnenstad van Beverwijk. Veel Beverwijkers kennen het als 'het huis van Vosse'. Bart Boele, de huidige bewoner, heeft alle (nazaten van) oud-bewoners opgespoord. Hij tekende hun verhalen over en herinneringen aan hun jeugd in de woning op. De weergave daarvan is **Peperstraat 26, Beverwijk**.

Uitgegeven door de auteur in eigen beheer, oplage 200 stuks, 38 pagina's. *Verkrijgbaar aan de deur bij Peperstraat 26, Beverwijk. ISBN 90-77564-87-x. € 12,50.*

Mevrouw Fekkes verrichtte de openingshandeling door de laatste kruik te plaatsen.

nu eenmaal niet over alle antiquiteiten die er zijn probleemloos beschikken. Een fotoserie van kruiken op internet laat zien wat hier – door ruimtegebrek – niet als object lijfelijk aanwezig kon zijn.

Er wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen die vooraf gingen aan het gebruik van bed- en/of voetkruiken, zoals stoven, bedpannen, bedstenen en de hulpmiddelen die daarbij werden gebruikt zoals: vuurtestjes, een vuurtang, komfoortjes en een tondeldoos. Van het Frans Halsmuseum ontvingen we een prachtige stoof in bruikleen, maar ook op de zolder van

Huize Berkhout bleek nog een interessant model met natuurstenen deksel te staan. De koperen rijtuigstoof hoort al jaren tot

onze eigen collectie, evenals de keramische bedwarmer. Dan volgen een aantal antieke bedkruiken, waarvan er twee uit het open depot van Museum Kennemerland komen. In de volgende vitrine's worden koperen cilindrische kruiken, flesvormige messingkruiken, bedkruiken van granaathulzen, Franse aardewerk bedkruiken en metalen geribbelde kruiken, Engelse aardewerk kruiken, Duitse ovale kruiken, kruiken met allerlei afwijkende modellen, heel gewone ijzeren kruiken, heetwater voetstoven en voetkruiken, rijtuigkruiken, buikkruiken (waarmee Duitse "Bauchschmerzen" en Hollandse "Buikpijnen" konden worden bestreden), mofkruiken voor nog warmere handen en een serie miniatuur poppenhuis kruiken.

De tentoonstelling kan nog door alle leden van het Historisch Genootschap en hun partners en/of kinderen gratis worden bezocht op zaterdagmiddag en op zondagmiddag tussen 14:00 en 16:30 uur tot half mei 2007.

↻

foto's: Erik Roozendaal

Nòg een boek cadeau:

Op 20 oktober organiseerde de gemeente Beverwijk samen met de *Stichting Cultureel dorp van Europa* een conferentie over de relatie tussen de stad Beverwijk en het Dorp Wijk aan Zee. Ook daarbij is er sprake van een jubileum: in 1936 werden de gemeenten Beverwijk en Wijk aan Zee samengevoegd.

Jan van der Linden schreef een beschouwing over de 70-jarige band tussen beide gemeentedelen en van Jan van der Schoor werd een aantal van zijn cartoons over het onderwerp geselecteerd.

Het Genootschap maakte er voor de deelnemers aan de conferentie een boekje van dat we, dankzij een financiële bijdrage van de gemeente, met deze Nieuwsbrief ook aan al onze leden kunnen aanbieden

(de leden buiten de IJmond ontvingen het al eerder per post, tegelijk met het jubileumboek).

boekenverkoop:

verkrijgbaar in Museum Kennemerland tijdens de openingsuren:	leden	niet-leden
Bromsnor tussen de arbeievelden	€ 12,50	€ 15,-
Scholtens en Midden-Kennemerland	€ 10,-	€ 17,50
Wat Mijnheer zegt moet gebeuren (<i>Waterland</i>)	€ 10,-	€ 12,50
Beverwijk en zijn industriële geschiedenis	€ 10,-	€ 10,-
Een straatje om in Beverwijk	€ 5,-	€ 5,-
Historische reeks:		
1 Dagverhaal der doormarcheerende troepen (Ledenbulletin 23)	€ 5,-	€ 8,-
2 Een haven in de Noordzee, een waterweg naar Amsterdam	€ 5,-	€ 8,-
3 Wijk aan Zee, dorp aan de branding (Ledenbulletin 25)	€ 5,-	€ 8,-
Ledenbulletin 24	€ 5,-	€ 8,-
Ledenbulletin nr. 26 "40 jaar amateur-archeologie"	€ 5,-	€ 8,-
Ledenbulletin nr. 27	€ 5,-	€ 8,-
Ledenbulletin nr. 28	€ 5,-	€ 8,-
Ledenbulletin nr. 29	€ 10,-	€ 11,25
Alle charters uit het Museumbezit tussen 1500 en 1873, getranscribeerd en met samenvatting en/ of transportacteformulier en voorzien van een uitgebreid register, waarin o.a. alle persoonsnamen en veldnamen, in drie afzonderlijke delen gebundeld tot één gebonden boek van 274 pagina's. Op bestelling:	€ 24,-	
Transcriptie van de notulen van de vroedschapsvergaderingen van de stad Beverwijk vanaf 1642. Een schat aan interessante en verrassende gegevens over het wel en wee van de stad en haar burgers in vroeger tijden. Plastic ringband, Boek I (1642-1650), 57 pagina's Boek II (1650-1661), 86 pagina's Boek III (1661-1672), 86 pagina's Op bestelling, per deel: U kunt zich voor een abonnement opgeven bij E. Toepoel, tel. 228497	€ 6,25	
Kaart van Beverwijk en Alkmaar van J. v. Deventer, 1560	€ 10,25	€ 10,25
Foto-CD met ruim 1200 ansichtkaarten van Beverwijk e.o.	€ 11,25	€ 13,50
Koen Mertens senior en Koen Mertens junior, 100 jaar kunstenaarschap	€ 4,-	€ 4,-
Het Mysterie van de Tijdgeest	€ 3,25	€ 3,25
Fiets- en wandelroute Midden-Kennemerland Inzicht	€ 3,-	€ 3,-
Een plattegrond van Beverwijk 1830 - 1840	€ 2,50	€ 2,50
Midden-Kennemerland in de Vroege en Hoge Middeleeuwen	€ 20,-	€ 20,-
Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting	€ 9,-	€ 9,-

colofon

De Nieuwsbrief is een uitgave van het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland en Museum Kennemerland te Beverwijk en verschijnt 3 x per jaar. Daarnaast verschijnt 1 x per jaar een ledenbulletin voor de leden van het Genootschap.

Redactie: Arie van Dongen, Cor de Boer, Cor Castricum, Hans Wagemakers. Redactieadres: Vondellaan 62, 1942 LK Beverwijk; email: avdongen@wanadoo.nl

Secretariaatsadres Historisch Genootschap Midden-Kennemerland: J.J.M. Brakenhoff, Anemonenlaan 11, 1943 BC Beverwijk, telefoon 0251 - 226291 email: jabrak@wanadoo.nl

Nieuwe leden van het Genootschap kunnen zich opgeven bij de ledensecretaris: Mw. P.M. Pennycook-Hilbers, Acacialaan 65, 1943 GR te Beverwijk, tel. 0251-220150 email: gkpennycook@hotmail.com

De contributie bedraagt minimaal € 10,- per jaar (meer mag!) + voor leden buiten de IJmond € 2,50 bijdrage in de portokosten. Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door dit bedrag over te maken op postgirorekening nr. 224943 t.n.v. Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk, met de vermelding: "nieuw lid". U ontvangt dan p.o. het ledenbulletin van dat jaar + de reeds verschenen Nieuwsbrieven + een welkomstpremie.

Secretaris Museum Kennemerland: Ton Postma, Kerkemaayerskamp 48, 1991 BX Velsersbroek, telefoon 023-538 04 25, e-mail tonnic@wanadoo.nl

Bezoek ook eens onze websites: www.geschiedenisbank-nh.nl *doorklikken naar Beverwijk via de Erfgoed Adresgids, of via de links op:* www.museumkennemerland.nl www.archeo-beverwijk-heemskerk.nl

Museum Kennemerland

Gedurende de wintermaanden is het museum geopend op zaterdag- en zondagmiddag van 14:00 tot 16:30 uur; in juni, juli en augustus op zaterdag, zondag en woensdag van 14:00 tot 17:00 uur.

Op feestdagen is het museum gesloten. Leden van het Historisch Genootschap hebben, met partner, gratis toegang.

Westerhoutplein 1, 1943AA Beverwijk
☎ 0251 214 507